

Formació dels Responsables de Grup de Consumidors Reconeixuts com Experts

Com Transmetre la Formació dels / de les Responsables de Grup (RG) als / a les Consumidors/es Reconeixuts/des com Experts/tes (CRE)

A càrrec de Jordi Cisa i Palau

DELEGACIÓN DEL GOBIERNO EN CATALUÑA

AREA DE INDUSTRIA Y ENERGÍA

GOBIERNO DE ESPAÑA

DELEGACIÓ DEL GOVERN A CATALUNYA

ÀREA D'INDÚSTRIA I ENERGIA

Jordi Cisa i Palau (jcisa@xtec.cat)

Llicenciat en Ciències Humanes i Socials, i en Filosofia i Lletres. Des del 1986 ha treballat com a tècnic de gestió cultural, en l'àmbit de l'administració local i l'empresa privada, tot i que actualment la seva tasca professional està centrada al món de la formació i la docència. Soci fundador del Ball de Diables de Reus, del qual en fou el seu cap de colla. És membre d'altres associacions i entitats relacionades amb el món de la cultura popular i tradicional i, en especial, amb les festes del carnaval de la seva ciutat. Col·labora habitualment en mitjans de comunicació local.

ÍNDEX

---

1. Introducció
2. Contingut bàsic de la formació
3. Propostes d'organització per a la formació
4. Procediment de reconeixement de la formació
5. Documentació i recursos disponibles
6. Annexos

INTRODUCCIÓ

L'aprovació de la *Directiva 2007/23/CE del Parlament Europeu i del Consell de la UE, de 23 de maig de 2007, sobre la posada al mercat d'articles pirotècnics*, comportà, als pocs dies de la seva publicació, un gran enrenou, no només al nostre país, sinó que també a nivell de tot l'Estat espanyol, ja que per descurat, oblit i no voldria pensar que fou fruit de la ignorància, només es van tenir en consideració les realitats internes dels estats no mediterranis de l'Europa dels 27, a excepció de Malta que va saber espavilar-se, tot deixant de costat, entre d'altres, la realitat festiva de casa nostra.

Resulta que la tradició pirotècnica dels europeus, no mediterranis, es limita als castells de focs professionals, envoltats d'unes rígides mesures de seguretat per als espectadors, essent, per tant, una realitat molt diferent a la que estem acostumats els europeus de les costes de Mediterrani.

Les terres italianes, malteses o el nostre arc mediterrani peninsular (des d'Andalusia a Catalunya tot passant pel País Valencià) tenim una llarga tradició pirotècnica, tant a nivell professional com per part de col·lectius amateurs, resultat de l'herència dels nostres avantpassats que, amb l'ús dels "focs grecs" festejaven el cicle festiu anual.

El resultat d'aquesta llarga tradició festiva del foc, l'any 1995, en el marc de la celebració del II Congrés de Cultura Popular i Tradicional Catalana, es van considerar els Grups de Foc (Balls de Diables, Colles de Diables/Dimonis i Bestiari de Foc), com a un dels eixos temàtics a tractar específicament, degut al seu pes específic i creixent dins a les festes, i per tractar-se d'unes manifestacions festives que configuren una part del que s'entén com a cultura popular i tradicional.

Gràcies a aquesta acurada anàlisi de la realitat dels Grups de Foc, aquests van ser objecte de protecció per part de la legislació catalana. L'any 1999 va entrar en vigor el *Decret 252/1999 de 31 d'agost, de Presidència de la Generalitat*, amb el qual es regulaven, fins a l'actualitat, les actuacions dels grups de foc en les celebracions tradicionals i populars, establint-se, en paral·lel, un ventall de disposicions al voltant dels grups festius de foc.

Així, en el seu article 2, a més de parlar de les Actuacions dels Grups de Foc, també en defineix què són, i ens diu:

Són actuacions pròpies dels grups de foc les realitzades amb carcasses zoomòrfiques, portades per una o diverses persones, des de les quals es disparen productes pirotècnics, o les colles d'actuants a peu que individualment empen productes pirotècnics.

I remarquem "es disparen productes pirotècnics, ... empen productes pirotècnics", per aquest fet, per fer ús de material pirotèctic, i pel fet de pertànyer a la Unió Europea, ara amb l'aplicació de la nova *Directiva 2007/23/CE del Parlament Europeu i del Consell de la UE, de 23 de maig de 2007, sobre la posada al mercat d'articles pirotècnics*, el govern de l'Estat i el de la Generalitat de Catalunya, es veu amb l'obligació moral de trobar una sortida digne al greu error, comès al Parlament Europeu, aprovant una llei que va en contra dels interessos de la cultura de les nostres terres.

CONTINGUT BÀSIC DE LA FORMACIÓ

Dins la Instrucció Tècnica Complementària (ITC) 18, Manifestacions festives religioses, culturals i tradicionals, del Real Decret 563/2010, de 7 de maig, pel qual s'aprova el Reglament d'articles pirotècnics i cartuxeria amb l'objecte de regular l'ús dels artificis pirotècnics exceptuats de l'àmbit de la Directiva Europea 2007/23/Ce, de 23 de maig de 2007 i destinats a Consumidors Reconeputs com Experts (CRE), en el punt 4 de la ITC especifica:

*“4. Formació mínima per als consumidors reconeguts com a experts.
D'acord amb el que preveu l'apartat anterior la comunitat autònoma, o bé directament o a través de les associacions d'empresaris, entitats culturals o grups de consumidors reconeguts com a experts, ha d'organitzar la implantació de la formació corresponent a les persones integrants de les entitats participants .....”*

En el cas del nostre element festiu, son els responsables de grup de les entitats, qui realitzaran la formació als integrants del seu element festiu, justificant el seguiment i superació dels CRE al Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

En la mateixa ITC 18, especifica el programari formatiu mínim per als CRE.

El programa formatiu mínim per als consumidors reconeguts com a experts és el següent:

a) Informació sobre els articles pirotècnics a utilitzar en l'espectacle.

Funcionament dels artificis que s'hagin d'utilitzar.

Correcta utilització.

Riscos derivats de la seva utilització.

Mesures de prevenció específiques.

b) Coneixements sobre el desenvolupament de l'espectacle.

Delimitació de l'àrea de l'espectacle.

Delimitació de l'àrea de seguretat, si s'escau.

Requisits per a l'accés a l'espectacle.

c) Mesures de seguretat i emergència.

Mesures de seguretat establertes per al desenvolupament de l'espectacle.

Procediments d'actuació en cas d'accident.

d) Procediments de recepció i devolució dels articles pirotècnics.

e) Tractament d'articles fallits.

Cada grup o element festiu amb ús de materials pirotècnics, segons les seves peculiaritats i singularitats, realitzarà una formació adaptada a la seva festa garantint com a mínim el programari formatiu de la ITC 18

Des del nostre punt de vista la formació que han de rebre els i les Consumidors/es Reconeguts/des com a Experts/es (CRE) ha d'anar en una triple direcció:

1. Conèixer la realitat històrica dels grups de foc, tan la genèrica com la del seu propi grup/entitat.
2. Conèixer les característiques i saber manipular adequadament el material pirotècnic que utilitzaran.
3. Conèixer les mesures de seguretat i prevenció necessàries per al bon desenvolupament dels actes de foc, i saber-les aplicar en la pràctica.

En aquest sentit creiem que la formació bàsica necessària què permeti a qualsevol persona integrant d'un grup de foc tenir uns coneixements mínims i bàsics, ha de contemplar, obligatòriament, els aspectes següents:

- ⇒ L'origen dels grups de foc i la seva classificació. (annex 1 i 2)
- ⇒ La trajectòria del grup al qual s'incorpora. Orígens, tipologia, personatges, vestuari, músiques, etc. (annex 3)
- ⇒ Els diferents tipus de manifestacions festives: cercaviles, processons, correfocs, etc. (annex 4)
- ⇒ Organització jurídica i administrativa dels grups de foc. (annex 5)
- ⇒ La normativa bàsica legal / el marc legal. (annex 6)
- ⇒ Composició i propietats bàsiques dels diferents artificis pirotècnics. (annex 7)
- ⇒ La manipulació dels materials pirotècnics. (annex 7)
- ⇒ Les mesures de seguretat / individuals i col·lectives. (annex 8)
- ⇒ Pautes d'actuació en cas de ferides, caigudes i cremades (annex 9)

La formació que hauran de tenir els i les integrants de les colles infantils haurà de ser similar a la dels i les CRE, però adaptada a la seva edat, capacitat i expectatives.

Annex 10

PROPOSTES D'ORGANITZACIÓ DE LA FORMACIÓ

Considerem essencial que la formació es faci d'una manera individualitzada, o en grups de tres o quatre persones com a molt, i immediatament a la incorporació de qualsevol nou associat/da al grup de foc. El fet de deixar la feina per a més endavant pot, en els pitjors dels casos, acabar en incidents i/o accidents absolutament evitables. Per tant, i d'una manera contínua a mesura que s'incorporen noves persones al grup, cal dedicar unes hores a la seva preparació i formació.

La planificació s'haurà d'ajustar a les capacitats d'aprenentatge de cada aspirant, tot i que amb tres sessions teòriques i dues de pràctiques considerem que, en general, seran més que suficients.

L'estructura de la formació podria quedar agrupada de la següent manera:

1a sessió – teòrica –

⇒ **L'origen dels grups de foc i la seva classificació.**

Explicació genèrica sobre els orígens dels grups de foc i el que comporta ser membre d'un d'aquests grups.

⇒ **La trajectòria del grup al qual s'incorpora.** Tipologia, orígens, trajectòria, funcionament, personatges, vestuari, músiques, etc.

Explicació de la història del grup i de les tipologies pròpies que li donen caràcter.

⇒ **Els diferents tipus de manifestacions festives:** cercaviles, processons, correfocs, etc.

Explicació de les tipologies d'actuacions i la manera de comportar-se, actuant i públic, a cada una d'elles.

2a sessió – teòrica –

⇒ **Organització jurídica i administrativa dels grups de foc.**

Explicació de la realitat legal de l'associació i la seva situació jurídica davant l'Administració.

⇒ **La normativa bàsica legal / el marc legal.**

Coneixement de la legislació sobre manifestacions festives.

3a sessió – teòrica –

⇒ **Informació sobre els articles pirotècnics a utilitzar en l'acte de foc. Els diferents tipus de materials pirotècnics i la seva classificació.**

Funcionament dels artificis que s'hagin d'utilitzar i tipus d'artificis pirotècnics usats, habitualment, pel grup o colla.

Correcta utilització.

Riscos derivats de la seva utilització.

Mesures de prevenció específiques.

Classificació dels materials per categories.

Elements auxiliars per a la protecció, subjecció, etc.

⇒ **Coneixement sobre el desenvolupament dels actes de foc.**

Delimitació de l'àrea de del acte de foc.

Delimitació de l'àrea de seguretat.

Requisits per a l'accés al acte de foc.

⇒ **Les mesures de seguretat i emergència: individuals i col·lectives. Mesures de seguretat establertes per al desenvolupament del acte de foc.**

Procediments d'actuació en cas d'accident.

Procediments de recepció i devolució dels articles pirotècnics.

Tractament d'articles fallits.

Exemples d'incidents i accidents il·lustratius, fallades més representatives, i mesures per evitar-los.

Explicació de les mesures de seguretat bàsiques per al bon funcionament dels actes dels grups de foc.

4a sessió – pràctica –

⇒ **Manipulació i ús dels materials pirotècnics.**

Aplicació pràctica dels coneixements apresos a la 3a sessió. Es realitzarà una sessió de manipulació i ús (encesa) de material pirotècnic, fora del marc d'una actuació de carrer.

⇒ **Aplicació de les mesures de seguretat individuals i col·lectives.**

Aplicació pràctica dels coneixements apresos a la 3a sessió. Es realitzarà una sessió fora del marc d'una actuació de carrer, on es valorarà l'assimilació de les mesures de seguretat individuals i col·lectives.

5a sessió – pràctica –

⇒ **Manipulació i ús dels materials pirotècnics.**

Amb l'acompanyament d'un RG, el nou o la nova CRE participarà activament en un espectacle real de carrer. El o la RG valorarà l'aplicació pràctica dels coneixements apresos a les sessions 3a i 4a. En cas de no superar aquesta darrera sessió considerem convenient la repetició de la 4a sessió, amb l'objectiu de consolidar l'autonomia del nou/nova integrant del grup.

⇒ **Aplicació de les mesures de seguretat / individuals i col·lectives.**

Amb l'acompanyament d'un RG, el nou o la nova CRE participarà activament en un espectacle real de carrer. El o la RG valorarà l'aplicació pràctica dels coneixements apresos a les sessions 3a i 4a. En cas de no superar aquesta darrera sessió considerem convenient la repetició de la 4a sessió, amb l'objectiu de consolidar l'autonomia del nou/nova integrant del grup.

PROCEDIMENT DE RECONeixEMENT DE LA FORMACIÓ

Tal i com ja hem esmentat en l'apartat anterior, creiem que la realització de la formació teòrica dels / de les CRE ha d'anar acompanyada de, com a mínim, un parell de sessions pràctiques d'ús i manipulació del material pirotècnic que, d'una manera habitual, utilitzarà en les actuacions.

Això no exclou la possibilitat, a criteri de cada grup de foc, de realització d'una petita prova teòrica de coneixements, un exercici que hauria d'ajustar-se a les realitats particulars de cada grup en el marc global de les plurals realitats dels grups de foc.

En conjunt, per tant, creiem que aquestes sessions teòriques i pràctiques han de servir per a que les noves incorporacions que hi hagi als grups s'ajustin a la manera de fer que té la seva colla. Així, els RG hauran de vetllar que els curs de formació dels i les CRE serveixi per a l'assimilació de tots els coneixements i, per tant, els RG seran els responsables d'analitzar l'aprenentatge dels aspectes següents:

- ⇒ Saber actuar com a membre d'un col·lectiu més ampli que, en el seu treball en equip, dona com a resultat un espectacle de caràcter tradicional i popular, resultat d'una tradició i una manera de comportar-se que cal respectar en tot moment.
- ⇒ Saber les diferències que hi ha entre els diversos tipus d'actuacions, ajustant-se a la manera de fer que requereix cada una.
- ⇒ Conèixer cadascun dels diferents materials a utilitzar, sabent especificar-ne les seves principals característiques, l'efecte pirotècnic que realitzen i les mesures de seguretat per a la seva correcta manipulació i ús.
- ⇒ Tenir les suficients habilitats per a la manipulació del material pirotècnic, des del moment que el rep fins a l'esclat final.
- ⇒ Disposar dels coneixements de seguretat personal necessaris per a sentir-se protegit/da, i saber protegir als altres.

Finalment, però, creiem que en tot moment el o la RG ha de valorar les capacitats de cadascun dels o de les aspirants a CRE i, si ho considerés necessari, usant el sentit comú com a element de reflexió, ampliar el període de formació als o a les aspirants que considerés poc preparats/des fins que adquirissin les competències bàsiques per a interactuar, amb la resta del grup, sense posar en perill la seva seguretat ni la dels altres.

DOCUMENTACIÓ I RECURSOS DISPONIBLES

Dels de la Federació de Dimonis i Diables de Catalunya s'ha elaborat un **Manual Formatiu de Grups de Foc**, amb l'objectiu de donar facilitats als i les Responsable de Grup, i a les juntes de les diverses associacions.

Aquest no és l'únic recurs disponible, sinó que hi ha una extensa bibliografia i multitud de recursos web a l'abats de tothom.

LEGISLACIÓ

- **DIRECTIVA 2007/23/CE DEL PARLAMENT EUROPEU I DEL CONSELL, de 23 de maig**, sobre la posada en el mercat dels articles pirotècnics.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:154:0001:0021:ES:PDF>
- **Reial Decret 563/2010, de 7 de maig**, que s'aprova el *Reglamento de artículos pirotécnicos y cartuchería*.
- **INSTRUCCIÓN TÉCNICA COMPLEMENTARIA NÚMERO 18, de 8 de maig de 2010**
- **DECRET 252/1999**, de 31 d'agost, pel qual es regulen les actuacions dels grups de foc en les celebracions populars i tradicionals.
<http://www.gencat.cat/interior/leg/1999d252.pdf>

BIBLIOGRAFIA

- **ALBA, Josep** – *Bestiari de Foc a Catalunya* – Edició 1994 – Generalitat de Catalunya
- **AMADES, Joan** – *“El Ball de Diables”* – Centre d'Estudis de la Biblioteca-Museo Balaguer – Vilanova i la Geltrú
- *Costumari català* - Salta Editores o Edicions 62
- **ARMENGOU, Josep** – *La Patum de Berga* - Edicions del Museu Municipal de Berga – 1968
- **ARROYO, Salvador** - *El Ball de Diables del Vendrell* – Patronat Municipal de Serveis culturals del Vendrell – 1990
- **ARTÍS-GENER, Avel·lí** – **MOYA, Bienve** – *Festes Populars a Catalunya*- Editorial HMB – Barcelona 1980
- **BARGALLÓ i Badia, Josep** – *Balls i Danses de les comarques de Tarragona* – (Tarragonès) 1999-
- **BASSA, David** – *Les colles de diables del Vallès Oriental* – L'Aixeta –Barcelona1998
- **BERTRAN, Jordi** - *Manual sobre el foc i la pirotècnia en les festes (El que cal saber per organitzar-les)* – Barcelona 2006 – Generalitat de Catalunya
- **CRUAÑES, Esteve** – *Ball de Diables de l'Arboç* – 1988
- **DDAA** - *“Els grups de foc (balls de diables, bestiari i colles de foc); de la teatralitat als usos pirotècnics”* - Fescat – Escola Catalana de la Festa – Llívia 2000
- **DDAA** - *Las mil cares del foc* – Generalitat de Catalunya – Palau Robert – Barcelona 2000
- **DELGADO, Manuel** - *La Festa a Catalunya, avui* –

- **FÀBREGAS, Xavier – BARCELÓ, Pau** - *Cavallers, dracs i dimonis (Itineraris a través de les festes populars)* - Publicacions de l'Abadia de Montserrat -
- **RUIZ JUANICO, Joan** - *El Ball de Diables* – Barcelona 1998
- **SOLER AMIGÖ, Joan** - *Cultura Popular i Tradicional* - Editorial Pòrtic. 2001
- **UDINA, Sete – CORDOMÍ, Xavier** - *Bèsties de Festa (Història i Cens il·lustrat del bestiar popular amb 700 figures)* –
- **VALLVERDÚ ALBORMÀ, Ramón** – *Foc en dansa (Els balls de diables tradicionals del Penedès i el Camp de Tarragona)* –Carrutxa- 2006

RECURSOS WEB

- ❑ Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional – Generalitat de Catalunya
www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament
- ❑ Generalitat de Catalunya
Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional
Material del Curs de Formació de Responsables de Grup de Consumidors Reconeeguts com Experts
<http://www20.gencat.cat/portal/site/CulturaDepartament/menuitem.4f810f50a62de38a5a2a63a7b0c0e1a0?vgnextoid=9631470d59331210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextchannel=9631470d59331210VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnnextfmt=default>
- ❑ Federació de Diables i Dimonis de Catalunya
www.diables.cat
- ❑ Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya
www.bestiari.cat
- ❑ Federació de Dimonis, Diables i Bèsties de Foc de les Illes Balears
www.federacioidimonisbalears.blogspot.com
- ❑ Federació de Dimonis i Diables del País Valencià
www.dimonispv.cat
- ❑ Coordinadora de Colles de Diables i Bestiari de Foc de Barcelona
www.diablesbcn.cat
- ❑ FESCAT
www.festa.cat
- ❑ Festes.org
www.festes.org
- ❑ Festa Catalunya
www.festacatalunya.cat
- ❑ Tomba que gira (El bloc del CPCPTC)
blocs.gencat.cat/blocs/AppPHP/cpcptc
- ❑ Festes Populars de Catalunya
cultura.gencat.net/cpcptc/festes/Home.aspx
- ❑ CARRUTXA
www.carrutxa.cat

- ❑ Revista Caramella
www.revistacaramella.cat
- ❑ Revista L'Avenç
www.lavenc.com
- ❑ Pirotècnia Antiga Casa Manel Estalella
www.estalella.com
- ❑ Pirotècnia Igual
www.pirotecniigual.com
- ❑ Pirotècnia Catalana S.A.
www.pirotecniacatalana.com